

TARI ISTVÁN: A MINDENSÉG FÉSZKÉBEN*

*„írnokból átvedlett levélnyomók
bélyegmetszők és kártyakészítők
az ördögös mesterséget űzők
fölöttébb gyanús társaságához
tartozva...”*

A vonallal kellene kezdenem.

A vonallal kellene indítanom...

Abból a vonalból kellene kiindulnom, mely a grafikusoknak a létezést jelenti, mely a grafikusok számára kifejezési eszköz; mely a mindenség alkotó elemével, a mindenség fészkének anyagával azonos.

Mely a festők számára talán nem is létezik...

Azt a nyomot kellene alaposabban szemügyre vennem, melyet egyik pontból a másikba húznak:

finoman,

vékonyan,

tisztán,

keményen,

vastagon,

szaggatottan, kipontozva, folyamatosan...

Azt a vonalat, mely összeköt. És szétválaszt!

Arról a vonalról kellene itt részletesebben szólnom, melyet egy kézhez álló véső a tükörsima rézlemezbe vés!

Annak a rézlemezbe vésett vonalnak az árkát, barázdáját kellene itt fölnagyítanom, mely sűrű festékek sötétjével telítődik.

Arról a sűrű festékekkel megtelt vésetről vett papírnyomatot, nagy nyomással festékes barázdákba nyomott papírlapot kellene itt hosszasan lengetnem, fennen lobogtatnom, mely a vonalakból összeálló rajzok sokszorosításának könnyed, biztos, mélynyomásos szabadságát hirdeti, immár 1446 óta.

Több mint fél évezrede – az első évszámmal jelzett rézmetszet 1446-ban született meg – alakult ki a fametszetnél jóval alaposabb megmunkálást, finomabb árnyalást, nagyobb tónusgazdagságot lehetővé tevő rézmetszet, mely a fényképezés feltalálásáig a legtökéletesebb képsokszorosító eljárás volt: közismert festmények, szobrok, épületek képét rézmetszetek segítségével népszerűsítették, és a rajzot rézlemezbe véső mesterek – jól felszerelt műhelyeikben – rajztudásukkal, a világ arányos, optikai ábrázolását a tökélyig fejlesztették.

Arról a régi és kicsiny, ám annál fontosabb szerszámról kellene itt részletesebben szólnom, arról a metszőkésről, melynek szakszerű, magabiztos kezeléséhez rengeteg gyakorlás és alázat, óriási türelem, kitartás, megszállottság szükségesetlik.

* Elhangzott 2018. május 4-én, a keszthelyi Helikon Kastélymúzeumban, a Berzsenyi-díj átadási ünnepségén.

TARI ISTVÁN: A MINDENSÉG FÉSZKÉBEN

A legfinomabban megmetszett vonalak hálója sok munkából és még több mesterségbeli tudásból áll össze. Nem véletlenül válhatott a metszet-mélynyomatás, a tapintható kisgrafika elkészítésének módja a nehezebben hamisítható bankjegyek, okmányok, bélyegek nyomtatásának alapjává. És az sem a véletlen műve, hogy a pénzjegynyomdák grafikusai, hosszú időn át, a rézmetszés leggyakorlottabb, legjobb mestereivé válhattak.

Vén Zoltán is az Állami Pénzjegynyomdában sajátította el a kézi rézmetszés mesterségét, tudományát. Azt a könyvnyomtatással, fél évezreden át, együtt fejlődő, alkalmazott művészetben kiteljesedő kézműves mesterséget, melyet a digitális korszak számítógépen dolgozó grafikusai, a háromdimenziós tervezésre és megjelenítésre támaszkodó korszerű tervezői munka végzői – a 3 D-szkennelés és a lézeres gravírozás segítségével – már nélkülözni tudnak.

Vén Zoltánt a kihalófélben lévő kézműves mesterséghez, alkalmazott művészethez fűződő felkészültsége, rajongása, a könyvhöz, kultúránkhoz kapcsolódó – határtalanul elfogult! – szeretete ösztönzi. Vén Zoltánt a művészi megrendeléssel, a művészi feladatok elvégzésével járó, végtelen türelmet és kitartást, hosszú, aprólékos felkészülést és munkálkodást igénylő alkotói folyamat inspirálja. Az alkotómunka sarkallja őt folyamatosan, önként vállalt feladatainak maradéktalan teljesítésére.

Fél évezreden át a könyv hordozta a tudás képét: a hagyományos értékeket; szentjeink, tudósaink, hadvezéreink, legfontosabb történeteink, sikereink és bukásaink, álmunk és látomásaink, mítoszaink és bestiáriumaink összes képét.

Fél évezreden át a könyv hordozta a digitális világba vesző, fulladó, manapság már a digitális világgal megosztott, megosztva sodródó tudásunk képeit. És a könyvhöz, könyvtárakhoz, könyvtárak építőihez tartozó mives alkalmi kisgrafikák, ex libriseknek nevezett, könyvekbe ragasztható könyvjegyek képeit is.

A könyv által hordozott tudás képeiből válogat Vén Zoltán, nagyon is tudatosan: a rézmetszők képet a képben fölmutató magabiztos játékoságával, minden apró részletet beárnyékoló, időnként a metszetnyomóformát is összemardosó, választóvizes és salétromsavas – öniróniában jócskán bővelkedő, túlélést segítő, szarkasztikus! – humorával.

Vén Zoltán szakmai felkészülésének színhelyén, a Pénzjegynyomdában, 1977-ben a saját bőrén is megtapasztalhatta az állami intézményből száműzött humor következményeit. Mesterével, Rékassy Csabával együtt, megtervezte és kinyomtatta azt a 620 forintos bankjegyet, melynek hátsó oldalára egy alkimista műhely részletekben gazdag képét véste meg, „hogyan lehet fekáliából pénzt gyártani” aláírással. Elmondása szerint a Pénzjegynyomda igazgatója: „értette a viccet, de kirúgott”.

A sérthetetlent sértő, a szentségeset megszenteltelenítő, a biztosat elbizonytalanító, az álszentet, a hamisat kigúnyoló, a pajzánt kaján derűvel kiemelő, a fennköltet nevetségessé tevő, a moslékos időket szándékosan összekeverő, az új összefüggéseket gyakran meghökkenítő módon tálaló törekvéseiben ott a huszadik század – kacatoktól duzzadó! – szellemi kihívásokban bővelkedő lenyomata; az átértékelt

TARI ISTVÁN: A MINDENSÉG FÉSZKÉBEN

múlt, a többértelművé, önellentmondásossá vált világ, az atomkor önostorozó, emberi tapasztalata is.

Az már csak a sors iróniája, hogy a leghagyományosabb módszerekkel és grafikai eljárásokkal dolgozó művészünk időnként – gyanítom, hogy szándékától függetlenül – a legdivatosabbá váló legújabb művészeti irányzatok alkotójává, zászlós hajójává válhat! Gondoljunk csak a hatvanas–hetvenes években nyugaton kialakult és hosszan virágzó küldeményművészetre, levelezésművészetre, melynek képeslapjai, művészbélyegei és -bélyegzői a MAIL ARTnak is nevezett irányzat önálló műfajait hozták létre.

Vén Zoltán, a kihalófélben lévő rézmetszés utolsó művelőinek egyike is készített, ráadásul a leghagyományosabb módon, igazi művészbélyegyet! Újévi képeslapjai már az elmúlt évek műveszi szokássá nemesedő, grafikai összegzéseinek számítanak. Azt már meg sem merem említeni, hogy azon kevés művészek egyike, aki még mindig él a MAIL ARTosok által már rég elhagyott postai hálózatok és szolgáltatások felhasználási lehetőségeivel.

Korszerűtlenül korszerű grafikusközösségünk ő, Társaságunk vizuális alelnöke, Vén Zoltán, „aki – hogy idézzem a Berzsenyi-díj szabályzatának ide illő részét – a romlás, szétszórás és a szétszóródás annyi ténye ellenében is kis közösségek szellemi összetartozását emberség és magyarság jegyében példászerű erkölcsiséggel szolgálja és képviseli”.

Köszöntsük Vén Zoltánt!

Homage a „Vasarely 110” 1.